

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ДРУГА СЕКЦІЯ

СПРАВА "АФАНАСЬЄВ проти УКРАЇНИ"

(Заява № 38722/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

5 квітня 2005 року

Це рішення стає остаточним відповідно до умов, зазначених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може бути відредаговано.

У справі «Афанасьєв проти України»

Європейський суд з прав людини, на засіданні Палати у складі:

- п. ДЖ.-П. КОСТА, *Голова*,
- п. А. Б. БАКА,
- п. І. КАБРАЛ БАРЕТТО
- п. К. ЮНГВІРТ,
- п. В. БУТКЕВИЧ,
- пані А. МУЛАРОНІ,
- пані Д. ЙОЧЕНЕ, *судді*,

і пані С. ДОЛЛЄ, *секретар Секції*,

провівши обговорення конфіденційно 8 червня 2004 року та 15 березня 2005 року,

прийняли наступне рішення, яке було ухвалене у останній із згаданих днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була порушена за заявою (№ 38722/02) проти України, поданою до Суду згідно зі статтею 34 Конвенції про захист прав і основних свобод людини («Конвенція») громадянином України паном Олексієм Володимировичем Афанасьєвим («заявник») 14 вересня 2002 року.

2. Заявника, якому була надана правова допомога, представляв пан А. П. Бущенко — адвокат, який практикує у Харкові. Український Уряд («Уряд») представляли його уповноважені — пані В. Лутковська та пані З. Бортновська.

3. Заявник стверджував, що його піддали поганому поводженню під час перебування під вартою міліції на порушення статті 3 Конвенції та що він не мав ефективних засобів правового захисту щодо цієї скарги, як того вимагає стаття 13 Конвенції.

4. Заява була спрямована до Другої Секції Суду (Правило 52 § 1 Регламенту Суду). Серед цієї Секції згідно з Правилем 26 § 1 була сформована Палата для розгляду цієї справи (Стаття 27 § 1 Конвенції).

5. Рішенням від 8 червня 2004 року Суд оголосив заяву прийнятною.

6. Уряд, але не заявник, надав зауваження щодо суті справи (Правило 59 § 1).

7. 1 листопада 2004 року Суд змінив склад своєї Секції (Правило 25 § 1). Ця справа була доручена новому складу Другої Секції (Правило 52 § 1).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

8. Заявник народився у 1964 р. і мешкає у місті Харкові, Україна.

9. 1 березня 2000 року заявник був затриманий за підозрою у шахрайстві та доставлений до Київського районного відділу міліції міста Харкова.

10. Заявник стверджує, що у районному відділі міліції йому наділи наручники і міліціонери вимагали, щоб він зізнався у злочині. Коли він відмовився, його декілька разів сильно побили. Кожного разу після побиття йому казали, що якщо він не зізнається, його битимуть і далі. Коли його били останній раз, один з міліціонерів — Г.— вдарив заявника в ліве вухо, наслідком чого стали пухлина і часткова глухота. Після побиття працівники міліції попередили заявника, щоб він «все обдумав» протягом ночі, а в іншому випадку його битимуть знову наступного дня.

11. Заявник стверджує, що на його тілі були численні подряпини та синці. 2 березня 2000 року, коли міліціонери збиралися доставити його до ізолятора тимчасового тримання, то в ізоляторі відмовилися прийняти його через наявність численних тілесних ушкоджень.

12. 3 березня 2000 року заявника супроводили до лікарні, де він був оглянутий лікарем.

13. Того самого дня заявника перевели в ізолятор тимчасового тримання.

14. 4 березня 2000 року проти заявника висунули обвинувачення, але відпустили під підписку про невиїзд згідно з рішенням прокурора Київського району міста Харкова.

15. З 5 березня до 7 квітня 2000 року заявник проходив медичне обстеження у відділі судово-медичної експертизи. Судово-медичний експерт зафіксував різноманітні ушкодження на тілі заявника. Серед ушкоджень були пошкодження лівого вуха, а також синці на тулубі, обличчі, лівій руці та лівій нозі (які Урядом кваліфіковані як легкі тілесні ушкодження). Експерт також зазначив приблизну дату, коли заявник отримав ці ушкодження: від 5 до 7 днів до 7 березня 2000 року. Ці дати збігалися з періодом тримання заявника в Київському районному відділі міліції.

16. 13 квітня 2000 року заявник звернувся до прокурора Харківської області з проханням порушити кримінальну справу проти міліціонерів щодо застосування до нього тортур. Заяву направили на розгляд до прокуратури Київського району міста Харкова.

17. 24 квітня та 18 травня 2000 року заявник звернувся до прокуратури Київського району з проханням інформувати його щодо результатів розгляду своєї заяви.

Рішення у справі "Афанасьєв проти України"

18. 24 квітня 2000 року помічник прокурора Київського району міста Харкова прийняв постанову про відмову у порушенні кримінальної справи за відсутністю складу злочину. У своїй постанові помічник прокурора зазначав, що 10 лютого 2000 року проти заявника була порушена кримінальна справа. Заявник добровільно зізнався у вчиненні ним злочинів, за якими йому було висунуте обвинувачення, коли дізнався, що його співники вже зізналися. До того ж міліціонери були опитані щодо скарг заявника і повністю заперечували звинувачення проти них. Помічник прокурора зробив такий висновок:

«(...) незважаючи на те, що з акта судово-медичного обстеження № 747/с від 5 квітня 2000 року [впливає, що заявник отримав] легкі тілесні ушкодження, що потягли за собою короточасний розлад здоров'я, жодних доказів завдання йому згаданих у акті тілесних ушкоджень працівниками міліції Київського районного відділу міліції м. Харкова не знайдено. Доводи [заявника], викладені у його заяві, слід вважати вигаданими. У цей час йому достовірно відомо про те, що стосовно нього слідством знайдено достатньо доказів щодо вчинення ним злочинів, у яких він звинувачується. Він переслідує мету уникнути покарання, на яке заслуговує».

19. 3 червня 2000 року заявник подав скаргу на цю постанову до Київського районного суду та оскаржив її до прокуратури міста Харкова. (Уряд вважає, що до прокуратури Харківської області заявник подав скаргу 3 липня 2000 року, а до суду — 14 вересня 2000 року, див. параграф 21 нижче.)

20. 20 червня 2000 року прокуратура міста Харкова повідомила заявника про те, що вона відхилила його скаргу щодо скасування постанови від 24 квітня 2000 року.

21. 14 вересня 2000 року заявник подав скаргу до Київського районного суду міста Харкова на постанову від 24 квітня 2000 року.

22. 19 жовтня 2000 року Київський районний суд міста Харкова скасував постанову прокурора від 24 квітня 2000 року і порушив кримінальну справу щодо вказаних заявником працівників міліції за частиною 2 статті 166 Кримінального кодексу України (перевищення влади). Суд вирішив, що прокурор не розслідував причини, з яких утворилися ушкодження в заявника, а також що відмова прокурора порушити кримінальну справу щодо згаданих працівників міліції була необґрунтованою.

23. Кримінальна справа була направлена до прокуратури Київського району. 10 листопада 2000 року ця прокуратура звернулася до прокуратури Харківської області з проханням опротестувати постанову Київського районного суду від 19 жовтня 2000 року до Президії Харківського обласного суду у порядку нагляду. Заявника повідомили про це 26 січня 2001 року.

24. 25 квітня 2001 року прокуратура Харківської області відхилила це прохання за відсутністю підстав для такого протесту і повернула

Рішення у справі "Афанасьєв проти України"

справу до прокуратури району. Заявник був повідомлений про це листом від 27 квітня 2001 року.

25. Кримінальне розслідування було розпочате 28 квітня 2001 року прокурором Київського району, але було припинене постановою від 3 вересня 2001 року за відсутністю складу злочину. Тим не менше, як стверджував Уряд, між травнем та листопадом 2001 року слідчий допитав кілька свідків, у тому числі працівників міліції та родичів заявника.

26. За скаргою заявника 29 жовтня 2001 року прокуратура Харківської області скасувала постанову прокуратури Київського району і передала справу до прокуратури міста Харкова. Остання, в свою чергу, 7 листопада 2001 року передала справу до прокуратури Жовтневого району для подальшого попереднього розслідування.

27. 13 листопада 2001 року прокуратура Жовтневого району розпочала розслідування.

28. У листопаді та грудні 2001 року були допитані ще кілька свідків та проведені очні ставки.

29. 20 листопада 2001 року у ході розслідування була призначена судово-медична експертиза.

30. 4 грудня 2001 року експерт зробила висновок, що в заявника виявлені тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості, що могли виникнути при обставинах, вказаних заявником.

31. 12 грудня 2001 року була призначена додаткова судово-медична експертиза через неповноту першої.

32. Згідно з позицією Уряду, 25 лютого 2002 року другий висновок експертів підтвердив, що заявник зазнав легких тілесних ушкоджень до його тримання у Київському районному відділі міліції.

33. За клопотанням адвоката заявника один з медичних експертів був допитаний у присутності адвоката 21 травня 2002 року. Того ж дня адвокат звернувся з клопотанням здійснити повторну судово-медичну експертизу, оскільки, на його погляд, другому висновку бракувало будь-якого наукового обґрунтування, а крім того, він суперечив іншим доказам у справі. І хоча прокурор одержав клопотання адвоката, тим не менше відповіді на нього адвокат так і не отримав.

34. 28 березня 2002 року після закінчення додаткового слідства прокуратура Жовтневого району прийняла постанову про закриття кримінальної справи за відсутністю складу злочину. (Заявника повідомили про це 16 квітня 2002 року.) Прокурор стверджував, між іншим, що працівники міліції на допитах заперечували звинувачення щодо них та пояснювали скарги заявника тим, що проти нього здійснювалось кримінальне розслідування. Прокурор далі стверджував, що свідчення Т. та О., що підтверджували скарги заявника, не можна брати до уваги, оскільки вони спільно із заявником звинувачувались у злочині. Прокурор також посилався на те, що за

Рішення у справі "Афанасьєв проти України"

висновком судово-медичної експертизи ушкодження могли бути завдані заявнику до того, як він потрапив до районного відділу міліції.

35. 16 квітня та 31 травня 2002 року заявник та його адвокат запросили у прокурора району надати їм доступ до матеріалів справи. Листом від 10 червня 2002 року прокурор відповів, що матеріали справи були спрямовані до прокуратури області на перевірку.

36. Після кількох скарг заявника та його адвоката до районної, обласної та Генеральної прокуратур прокуратура Харківської області 9 жовтня 2002 року повідомила заявника, що кримінальна справа стосовно стверджуваного перевищення влади працівниками міліції припинена, але справа щодо завдання легких тілесних ушкоджень передана для подальшого розслідування.

37. Того ж дня, 9 жовтня 2002 року, прокуратура міста Харкова скасувала постанову від 28 березня 2002 року та надіслала кримінальну справу до прокуратури Жовтневого району для подальшого розслідування, яка 23 серпня 2002 року поновила слідство.

38. Через суперечності у висновках попередніх судово-медичних експертиз проведення повторної експертизи було доручене Головному бюро судово-медичних експертиз у місті Києві.

39. 2 червня 2003 року прокуратура Жовтневого району одержала висновок експерта від 3 лютого 2003 року, в якому зазначалося, що заявник отримав тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості, які могли бути отримані за обставин, на які посилається заявник.

40. 25 червня 2003 року прокуратура Харківської області наказала прокуратурі Жовтневого району завершити слідство якомога раніше.

41. 9 липня 2003 року прокуратура Жовтневого району своєю постановою припинила кримінальне розслідування за відсутністю у діях працівників міліції складу злочину. Вона перекваліфікувала склад злочину на завдання середньої тяжкості тілесних ушкоджень невідомими особами та передала кримінальну справу для розслідування до Київського районного відділу міліції.

42. Заявник оскаржив цю постанову до Жовтневого районного суду.

43. 15 листопада 2003 року кримінальне розслідування було зупинене і було вирішено продовжити оперативні заходи з метою встановити винних осіб.

44. 31 грудня 2003 року Жовтневий районний суд скасував постанову від 9 липня 2003 року та передав справу для додаткового розслідування. Суд відзначив, зокрема, що органи розслідування не здійснили необхідних заходів, щоб встановити та допитати незалежних свідків, враховуючи те, що свідчення заявника та працівників міліції суперечать одне одному.

45. 30 березня 2004 року прокуратура Жовтневого району ухвалила постанову про припинення кримінальної справи проти працівників

міліції, зазначених заявником, та вирішила, що обставини завдання середньої тяжкості тілесних ушкоджень потребують додаткового розслідування.

46. Розслідування продовжується до цього часу, оскільки винні ще не встановлені.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Конституція України

47. Відповідне положення з Конституції України передбачає:

Стаття 28

«Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому чи такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню...»

2. Кримінально-процесуальний кодекс

48. Стаття 4 Кодексу передбачає, що суд, прокурор або слідчий зобов'язані у межах своєї компетенції порушити кримінальну справу в кожному випадку виявлення ознак злочину, вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання.

49. Стаття 22 Кодексу забороняє домагатись показань обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у справі, шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів.

50. Особа, що зазнала матеріальної шкоди від злочину, має право заявити до обвинуваченого позов або до осіб, що несуть матеріальну відповідальність за дії обвинуваченого.

3. Цивільний процесуальний кодекс

51. Стаття 221 Цивільного процесуального кодексу передбачає обов'язок суду зупинити провадження у справі в тому випадку, якщо її розгляд не може відбутися до розгляду іншої справи у цивільному, кримінальному чи адміністративному судочинстві.

4. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 року

52. Відповідний уривок із Закону передбачає:

Стаття 2

«Право на відшкодування шкоди в розмірах і порядку, передбачених цим Законом, виникає у випадках:

Рішення у справі "Афанасьєв проти України"

- постановлення виправдувального вироку суду;
- закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину;
- відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи з підстав, зазначених у пункті 2 частини першої цієї статті;
- закриття справи про адміністративне правопорушення».

ПРАВО

I. Попередні зауваження Уряду

53. Уряд стверджував, що скарги заявника мають бути визнані неприйнятними, оскільки кримінальна справа, порушена на їх підставі, ще не завершена. У зв'язку з цим Уряд зазначив, що заявник і його адвокат беруть активну участь у цьому провадженні. Тож заява є передчасною, і заявник має дочекатися остаточного рішення на національному рівні, перш ніж звертатися з заявою до Суду.

54. Заявник заперечував аргументи Уряду. Він стверджував, що на Україні всі заяви про катування зобов'язують прокурора провести кримінальне розслідування обставин. Тим не менше в даному випадку розслідування тривало занадто довго, а самому заявнику та його адвокату перешкоджали ефективно брати участь в розслідуванні. Більше того, слідчі виявили своє небажання проводити належне та безсторонне розслідування його скарг.

55. Суд зазначає, що заперечення Уряду тісно пов'язані зі скаргами заявника за статтями 3 та 13 Конвенції. За таких обставин Суд приєднує попередні зауваження до суті скарг заявника.

II. Заявлене порушення статті 3 Конвенції

56. Заявник скаржився на те, що зазнав поганого поводження під час затримання і органи державної влади не здійснили ретельного та ефективного розслідування. Він посилався на статтю 3 Конвенції, яка передбачає:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню».

А. Заявлене погане поведження під час затримання у міліції

1. Доводи сторін

57. Уряд заявляв, що не існувало жодних доказів, які б свідчили, що заявник зазнав будь-яких ушкоджень у районному відділі міліції, перебуваючи у руках працівників міліції. Уряд посилався на суперечливі свідчення заявника стосовно подробиць побиття, про яке заявляв.

58. Заявник стверджував, що, окрім його свідчень щодо часу та характеру його ушкоджень, було достатньо доказів, у тому числі медичні висновки, щоб підтвердити його скаргу про те, що ці ушкодження могли бути спричинені лише під час його затримання у районному відділі. Також декілька свідків дали свідчення щодо стану його здоров'я до затримання. Заявник заперечував доводи Уряду про те, що він давав суперечливі свідчення щодо подробиць побиття. Єдина суперечність, якої він припустився, стосувалася прізвища одного з можливих винуватців, і це сталося через непорозуміння.

2. Оцінка Суду

59. Суд нагадує, що стаття 3 Конвенції втілює одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства. Вона безумовно забороняє тортури або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поведження або покарання. Зобов'язання Високих Договірних Сторін за статтею 1 Конвенції забезпечити кожному у межах своєї юрисдикції права та свободи, визначені у Конвенції, якщо розглядати його у сукупності зі статтею 3, вимагає, щоб держави вжили заходів, які забезпечать, аби особи у межах їх юрисдикції не зазнавали тортур або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження (див., *mutatis mutandis*, рішення «*E. та інші проти Великої Британії*» (*E. and Others v. the United Kingdom*), № 33218/96, § 88, 26 листопада 2002 року).

60. Суд також нагадує, що погане поведження має досягти мінімального рівня жорстокості, щоб потрапити у сферу дії статті 3 Конвенції. Оцінка цього мінімуму є відносною: вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поведження, його фізичні та/або психологічні наслідки і, у певних випадках, стать, вік та стан здоров'я потерпілого. Щодо особи, позбавленої свободи, застосування фізичної сили, яке не було вкрай необхідним через її власну поведінку, принижує людську гідність і є, за загальним правилом, порушенням права, передбаченого у статті 3 (див. рішення «*Ассенов та інші проти Болгарії*» (*Assenov and Others v. Bulgaria*) від 28 жовтня 1998 року, звіти про рішення та постанови 1998-VIII, § 94).

61. Суд вважає, що у цій справі ступінь тяжкості ушкоджень, які встановлені судово-медичною експертизою на тілі заявника незабаром після його звільнення (див. параграф 15 вище), вказує, що ушкодження заявника були достатньо суттєвими, щоб утворити нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження у значенні статті 3 (див., наприклад, процитоване рішення «*Ассенов та інші проти Болгарії*», § 95). Залишається лише вирішити, чи має держава бути визнана відповідальною за статтею 3 щодо цих ушкоджень.

62. Суд відзначає, що матеріали справи підтверджують, що заявник зазнав насильства під час свого затримання. Але заявник не надав жодних незалежних доказів, здатних підтвердити його заяви, ніби ушкодження були завдані працівниками міліції. Не було жодного свідка події. За відсутності будь-яких незалежних свідків, які були присутні під час побиття, Суд вважає неможливим встановити, чи були ушкодження заявникові завдані працівниками міліції, як це стверджується.

63. Однак Суд вважає, що у сукупності медичні докази, свідчення заявника, факт його перебування у районному відділі міліції протягом трьох днів та відсутність будь-якого іншого вірогідного пояснення щодо походження ушкоджень заявника викликають розумну підозру, що ці ушкодження могли завдати працівники міліції.

64. Суд нагадує, що держава відповідає за благополуччя осіб, взятих під варту, і органи влади зобов'язані захищати таких осіб. Пам'ятаючи про обов'язок органів влади звітувати щодо ушкоджень, завданих особам, що перебувають під їхнім контролем, Суд вважає, що нездатність встановити державних службовців, винних у злочинному насильстві щодо затриманої особи, як у цьому випадку, не може звільнити державу від відповідальності за Конвенцією (див., *mutatis mutandis*, «*Есен (Esen) проти Туреччини*», № 29484/95, § 28; «*Яз (Yaz) проти Туреччини*», № 29485/95, § 30; «*Айше Тене (Ayşe Tene) проти Туреччини*», № 29422/95, 22 липня 2003 року).

65. У світлі вищезазначеного та за відсутності жодного вірогідного пояснення Уряду щодо походження ушкоджень заявника слід вважати, що заявник отримав ушкодження внаслідок нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження, за яке Уряд має нести відповідальність.

66. Суд робить висновок, що тут було порушення статті 3 Конвенції у цьому відношенні.

В. Відповідність розслідування

1. Доводи сторін

67. Уряд доводив, розслідування стосовно тверджень заявника було розпочате негайно після подання ним скарги. На думку Уряду, під час розслідування було здійснено багато заходів, а повернення справи для додаткового розслідування прокурорами вищого рівня та судами свідчило про намір державних органів провести всебічне і об'єктивне розслідування.

68. Заявник стверджував, що, попри обов'язок, покладений на них законом, слідчий і прокурор, які бачили заявника після побиття, виявили абсолютну байдужість стосовно його ушкоджень. Далі заявник стверджував, що розслідування проводилося неквапливо і тривало надто довго. Заявник також доводив, що затримка з допитом свідків мала згубні наслідки для розслідування, оскільки деякі з них вже не могли чітко згадати події. Заявник зауважив, що йому заважали активно брати участь у розслідуванні, якщо зважити на затримки з повідомленням йому про ухвалені процесуальні рішення та відмову надати йому повний доступ до матеріалів справи.

2. Оцінка Суду

69. Суд нагадує, що стаття 3 Конвенції створює позитивний обов'язок ефективно розслідувати заяви про погане поведження (процитоване вище рішення *«Ассенов та інші проти Болгарії»*, § 101–106). Однак питання, чи буде відповідним та необхідним встановлювати процесуальне порушення статті 3, коли заявник також спирається на статтю 13 Конвенції, залежатиме від обставин кожної справи.

70. У цій справі Суд встановив, що заявник зазнав нелюдського та такого, що принижує гідність, поведження, перебуваючи під вартою міліції, за яке Уряд має нести відповідальність за Конвенцією. За таких обставин Суд вважає, що його скаргу щодо відсутності ефективного розслідування органами влади щодо причин його ушкоджень більш доречно розглядати за статтею 13 Конвенції (порівняй, *«Ільхан (Ilhan) проти Туреччини»*, № 22277/93, §§ 89–92, ECHR 2000-VII).

III. Заявлене порушення статті 13 Конвенції

71. Заявник скаржився за статтею 13 Конвенції на відсутність ефективного засобу правового захисту щодо статті 3 Конвенції.

72. Стаття 13 Конвенції передбачає:

«Кожен, чії права і свободи, викладені в цій Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правового захисту у відповідному національному

Рішення у справі "Афанасьєв проти України"

органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи».

1. Доводи сторін

73. Уряд стверджував, що розслідування за скаргами заявника було правовим засобом захисту, який заявник використав ефективно.

74. Заявник стверджував, що стаття 13 Конвенції була порушена, оскільки органи державної влади не змогли провести ефективне розслідування у його справі. Він посилався на свої доводи, згадані у параграфі 68 вище. Він також доводив, що національне законодавство не передбачає відшкодування за обставин його справи, оскільки його визнали винним у вчиненні злочину (див. параграф 52 вище). Заявник стверджував, що розгляд цивільної справи щодо відшкодування компенсації за спричинену шкоду в будь-якому разі залежав би від результату кримінального розслідування, яке досі триває.

2. Оцінка Суду

75. Суд нагадує, що стаття 13 Конвенції гарантує доступність на національному рівні засобу захисту, здатного втілити в життя сутність прав та свобод за Конвенцією, у якому б вигляді вони не забезпечувались у національній правовій системі. Таким чином, стаття 13 вимагає, щоб норми національного правового засобу стосувалися сутності «небезпідставної заяви» за Конвенцією та надавали відповідне відшкодування, хоча Держави-учасниці мають певну свободу розсуду щодо способу, у який вони виконують свої зобов'язання за цим положенням Конвенції. Зміст зобов'язань за статтею 13 також залежить від характеру скарги заявника за Конвенцією. Тим не менше, засіб захисту, що вимагається статтею 13, має бути «ефективним» як у законі, так і на практиці, зокрема у тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або недоглядом органів влади відповідної держави (рішення «*Айдин (Aydın) проти Туреччини*» від 22 вересня 1997 року, Звіти 1997-VI, сс. 1895–96, § 103 та «*Кайя (Kaуа) проти Туреччини*» від 19 лютого 1998 року, звіти 1998-I, сс. 329–30, § 106). Суд також нагадує: коли особа робить небезпідставну заяву, що вона зазнала тортур або істотно поганого поводження з боку держави, поняття «ефективного засобу захисту» передбачає, між іншим, ретельне та ефективне розслідування, яке здатне призвести до встановлення та покарання відповідальних осіб і включає ефективний доступ скаржника до процедури розслідування (див. рішення «*Текін (Tekin) проти Туреччини*» від 9 липня 1998 року, звіти 1998-IV, с. 1517, § 52).

76. Суд відзначає, що за скаргою заявника державні органи провели поверхове розслідування і лише допитали можливих порушників. Вони прийняли заперечення працівників міліції за чисту монету та

відмовили у порушенні кримінальної справи щодо них попри свідчення заявника та незаперечні тілесні ушкодження в нього. Кримінальне розслідування скарги заявника почалося лише через більш ніж рік після подій. Суд згоден із заявником у тому, що недоліки на початковій стадії розгляду його заяви суттєво вплинули на подальший хід розслідування загалом. Багато свідків були допитані лише через значний час (травень — листопад 2001 року) та не могли чітко свідчити щодо подій у березні 2000 року. Суд також відзначає, що у двох випадках національні суди визначали суттєві недоліки у розслідуванні: більшість свідків були допитані лише після тривалої затримки, у той час як декілька інших свідків не були допитані взагалі. На думку Суду, ці недоліки самі собою дають достатні підстави для висновку, що органи влади не виконали своїх зобов'язань за статтею 13 Конвенції.

77. Щодо процедури відшкодування шкоди Суд не вважає, що національне право щодо компенсації за незаконні слідчі дії (параграф 52 вище) стосується цієї справи, оскільки позов про відшкодування за шкоду, завдану злочином, може подаватися як за Цивільним процесуальним, так і за Кримінально-процесуальним кодексом (див. параграфи 49–51 вище). Але такий позов має подаватися проти певної особи або осіб. Цей засіб захисту стає марним, якщо винна особа не встановлена і не звинувачена. Тож відсутність жодного результату у головному кримінальному процесі також заважала заявнику ефективно звернутися до цього засобу захисту, оскільки на практиці цивільний позов про компенсацію не міг бути розглянутий до остаточного встановлення фактів у триваючому кримінальному процесі.

78. Зважаючи на ці міркування, Суд відхиляє попередні зауваження Уряду щодо необхідності для заявника дочекатися остаточного результату розслідування його заяв та визнає, що було порушення статті 13 Конвенції у цьому відношенні.

IV. Застосування статті 41 Конвенції

79. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає порушення Конвенції або її Протоколів та якщо національне право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, якщо необхідно, призначає справедливе відшкодування потерпілій стороні».

A. Шкода

80. Суд підкреслює, що за Правилем 60 Регламенту Суду будь-яка вимога щодо справедливого відшкодування має бути класифікована та надана у письмовому вигляді, разом з відповідними підтверджуючими

документами, без чого Суд може відхилити вимогу загалом або частково.

(a) майнова шкода

81. Заявник не заявив жодних вимог за цим пунктом протягом встановленого строку; тож Суд не признає відшкодування.

(b) немайнова шкода

82. Заявник вимагав 50 000 євро на відшкодування немайнової шкоди.

83. Уряд доводив, що вимога необґрунтована та непомірна. Уряд просив Суд присудити відшкодування немайнової шкоди на справедливій основі з урахування попередньої практики.

84. Суд, зважаючи на свій висновок щодо скарг заявника, вважає, що він напевно зазнав певної немайнової шкоди через погане поводження під час затримання у міліції. Оцінюючи обставини на справедливій основі, Суд признає відшкодування заявнику 6500 євро.

В. Витрати

85. Заявник вимагав 10 100 доларів США (7720 євро) на відшкодування витрат, що він поніс під час національних та конвенційних процедур.

86. Уряд доводив, що вимоги щодо кількості годин, витрачених адвокатом заявника на підготовку заяви, як і на подальші письмові звернення до Суду, перебільшені. Крім того, немає доказів того, що ці кошти дійсно були витрачені.

87. Суд нагадує, що для того, щоб витрати були включені до відшкодування за статтею 41, слід встановити, що вони дійсно та необхідно були витрачені, щоб запобігти виникненню або виправити становище, яке було визнано порушенням Конвенції, та були обґрунтовані за розміром (див. *«Нільсен та Йонсен (Nilsen and Johnsen) проти Норвегії»*, № 23118/93, § 62, ECHR 1999-VIII). Суд вважає, що ці вимоги не були виконані у цій справі. Він вважає, що адвокат заявника перебільшив час, витрачений на підготовку справи. Він не впевнений, що витрати, що ніби відбивають більш ніж двісті годин ефективної роботи та складають 10 100 доларів США, були усі витрачені або обґрунтовано витрачені, у зв'язку із скаргою, поданою до Суду. Але очевидно, що заявник мав певні витрати на правову допомогу, враховуючи заходи, здійснені його адвокатом на національному рівні, а також зауваження та інші подання, підготовлені адвокатом для Суду.

88. Враховуючи усі доречні фактори, Суд призначає 1500 євро, які після відрахування 890 євро, які заявник отримав у якості правової допомоги від Ради Європи, дорівнюють 610 євро щодо витрат, плюс будь-які податки, якими може оподатковуватись ця сума.

С. Пеня

89. Суд вважає відповідним, що пеня має базуватися на процентній ставці Європейського Центрального Банку, до якої слід додати три проценти.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОСТАЙНО

1. *Відхиляє* попереднє заперечення Уряду;
2. *Визнає*, що було порушення статті 3 Конвенції;
3. *Визнає*, що було порушення статті 13 Конвенції;
4. *Визнає*,
 - (a) що держава-відповідач має сплатити заявнику протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до статті 44 § 2 Конвенції, наступні суми:
 - (i) 6500 євро (шість тисяч п'ятсот євро) стосовно немайнової шкоди;
 - (ii) 610 євро (шістсот десять євро) стосовно витрат;
 - (iii) будь-які податки, якими можуть оподатковуватись ці суми;
 - (b) що згадані суми мають бути конвертовані у національну валюту відповідної держави за ставкою, що діє на день виплати;
 - (c) що після перебігу згаданих вище трьох місяців і до виплати має сплачуватись простий процент на згадані суми за ставкою, що дорівнює процентній ставці Європейського Центрального Банку протягом строку невиплати плюс три проценти;

Рішення у справі "Афанасьєв проти України"

5. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливого відшкодування.

Зроблено англійською та проголошено письмово 5 квітня 2005 року відповідно до правила 77 §§ 2 та 3 Регламенту Суду.

С. ДОЛЛЕ
Секретар Секції

Дж.-П. Коста
Голова Секції